

MILLAL
LÕPUKS
TEKIVAD
HAMBARAVIS
VÕRDSED
VÕIMALUSED?

KAS INVALIIDI
HOOLDAVAL
PEREL
ON VÕIMALIK
ELLU JÄÄDA?

MIDA
ARUTATAKSE
OMASTE-
HOOLDAJATE
FOORUMIL?

MIKS PUUDEGA
LASTE VANEMAD
EI KASUTA
LISAPUHKUST?

OKTOOBER 2011

PUUTE PUNKTID

KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA
NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE!

NR 1

SELLES POLE MIDAGI IMELIKKU,
KUI KEEGI KÄIB RINGI
HUNDI KÕRVAD PEAS

PÕLETAVAD TEEMASID JÄRGMISES NUMBRIS:

KAS ERIVAJADUSTEGA LASTE KOOLID SAAVAD TAGASI MEDITSIINIÕE JA ARSTI?
MIKS EI JULGE PUUDEGA INIMESTE PERELIHKMED OMA MUREDEST RÄÄKIDA?
SOTSIAALTÖÖTAJAD KAHE TULE VAHEL. KAS ABI ON KINNI VAID RAHA TAGA?

LÕPETAME INFO JAGAMISE, HAKKAME SUHTLEMA

“See kõik on meil siin olemas,” tõmbas kapiukse lahti ministeeriumiametnik. Jutt käis sarjast raamatutest ja raportitest lapse erivajaduste varajase märkamise ja mitme teise teema kohta, mida üleeuroopaline eripedagoogika võrgustik on mitme-setme aasta jooksul liikmesriikide ühisel jõul välja andnud, sealhulgas eestikeelsena. Kuidas saaks selle info aga kapist välja?

“Kõik on olemas. On voldikuid ja brošüüre. Kes tahab, saab kõike teada. Kui aga inimene ei taha, siis ei saa ka meie midagi teha,” selgitas mulle oma elufilosoofiat ühe puuetega inimeste tugiorganisatsiooni infojuht.

“Näete, seda kõike on siia aastate jooksul saadetud, siin ta seisab, keegi ei taha,” rehmas käega infomaterjale täis riuli poole ühe omavalitsuse sotsiaaliametnik.

Siis mõtlesimegi, et teeks õige puute ja erivajadustega inimestele, nende perekondadele, nendega töötavatele spetsialistidele ja sotsiaalelu korraldajatele oma ajakirja. Niisuguse, kus räägitaks nende omavahelistest puutepunktidest.

Kus mitte ei teavitata abivajajat passiivselt ja ühepoolselt, vaid arutatakse, kergitatakse probleeme, mõeldakse ja töötatakse välja lahendusi. Ning kus kõik osapooled – õpetajad, terapeudid, sotsiaaltöötajad, erivajadustega inimesed, nende pered, meedikud, omavalitsusjuhid, aga ka ametnikud ja poliitikud kas või Toompealt – on võrdsed partnerid.

Mida rohkem me omavahel infot liigutame ja üksteist tundma õpime, seda parem on tulemus. Puuetega inimeste ja nendega seotute eluolu paremaks tegemine on koostöö.

Tiina Kangro
PEATOIMETAJA

KUIDAS AJAKIRI PUUTEPUNKTID LEVIB?

Kord kuus ilmuma hakkav ajakiri on lugejatele tasuta, selle trükkimise eest maksab, kuni raha jätkub, telesari “Puutepunkt”.

Algselt oli meil plaan, et ajakiri saadetakse otsepostiga puudega inimestele ja erivajadustega laste peredele üle kogu Eesti. Kui aga uurima hakkasime, kust leida aadressid, selgus tõsiasi: neid ei saagi. Andmekaitseeadus lihtsalt ei luba sellist infot kellelegi välja anda.

Nüüd ei jäägi muud üle, kui hakata soovijatelt kontakte koguma. Kuidas oma soovist toime-tusele teada anda, teatame telesaate kodulehel www.vedur.ee. Sinnaasamasse ilmub peatselt ka ajakirja veebiversioon.

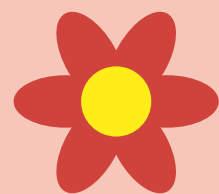

Võib ka juhtuda, et ühel päeval leiata ajakirja oma lapse koolikotist. Oleme rääkinud mitme erivajadustega laste kooli ja lasteaiaga, kes on arvanud, et saaksid nii levitamisel kaasa aidata. Kui aga teile sellisel moel ajakiri saabub ja te seda ei taha, siis võiksite selle lihtsalt kellelegi teisele, kas või mõnele majanaabrile edasi anda. Las laiem üldsus saab ka meie problemaatikast rohkem teada. Sellest on kindlasti palju abi.

Ajakirja läkitame ka haridusasutustele, omavalitsustele, ministeeriumitele ja riigiametitele. Koolide poolelt alustame erivajadustega laste koolidest, kuid ootame kontaktivõttu ka tavalistest koolidest, kui seal on õpetajaid, kes teema vastu huvi tunnevad. Järjest rohkemates tavakoolides käivad ka erivajadustega lapsed ja oleks tore, kui ka seal kaasa mõeldaks.

Esimeses järjekorras läkitame aga 101 ajakirjanumbrit riigikogusse, igale saadikule nimelise eksemplari. Siis pole puudega inimestel varsti enam põhjust arvata, et ega nemad seal kaugel ja kõrgel meie väikestest muredest midagi ei tea. **PP**

Otsime väljaandele vadereid

Meie unistus on, et ajakirjal oleks pikk ja sisukas elukäik. Et saaksime seda välja anda mitme aasta jooksul ja et see hakkaks muutma maailma. Selleks aga oleks vaja toetajaid. Ehk on mõnel ettevõttel või organisatsioonil tahtmist asja panustada? Ootame teateid meiliaadressile info@vedur.ee. Suur aitäh juba ette!

VÄLJAANDJA
OÜ HARIDUSMEEDIA
FAEHLMANNI 12,
10125 TALLINN
TEL 628 4405
E-POST INFO@VEDUR.EE
WWW.VEDUR.EE
© OÜ HARIDUSMEEDIA 2011

PEATOIMETAJA TIINA KANGRO
TOIMETAJAD ANNE LILL,
KAIDOR KAHAR
KEELETÖIMETAJA KAJA TÜRK
KUJUNDAJA HEIKO KRUUSI

TOETAB
EUROOPA SOTSIAALFOND

EESTISSE VÕIKS TEHA ELEKTRI- RATASTOOLIDE KOMPETENTSIKESKUSE

SVEN-AAGE NÕMMISTO ON ERIALALT JURIST, TÖÖTANUD SELLES VALLAS AASTAST 1992. TA ON OLNUD INVALIIKUMISE HÄLLI JUURES JA OLNUD HAAPSALU LINNAVOLIKOGU LIIGE. TAL ON SUUREM OSA KEHAHALVATUD JA TA LIIGUB ELEKTRIRATASTOOLIGA.

Seepärast teab mees ka seda, kui keeruline on saada endale just see õige ja kõige sobilikum ratastool. Nüüd pakub ta välja idee, kuidas see edaspidi paljudele lihtsam võiks olla.

PRAEGU KÄIB ASI NII

“Elektriratastool on näidustatud inimestele, kel liikumiseks muud võimalust ei ole, alternatiiv oleks lamada voodis või surra,” räägib ta.

Tooli soovijal tuleb esmalt uurida, milliseid toole Eestis pakutakse. Seejärel hakkab ta valima, millised toolid on sobivad, võttes arvesse oma füüsilisi iseärasusi ja kasutuspiirkonda (kas tooliga hakatakse sõitma õues, toas või mõlemat). Edasi peab ta selgeks tegema sobiva tooli maksumuse ja ka selle, kes tooli eest tasub. Kõik see tuleb ära teha tooli soovijal endal. Tuleb otsida internetist materjale, vaadata pilte ja lugeda tõenäoliselt eri keeltes kasutusõpetusi.

Otsused peaksidki sündima spetsialistide ja puudeid peensusteni tundvate inimeste koostöös.

FOTO: WWW.SM.EE

Ning ilmselt prognoosida ka enda tervislikku seisundit muutuvast ajast ja vajadusi tulevikus. Sest tooli saamine võtab ju parajalt aega.

Edasi tehakse taotlus finantsabi saamiseks ja korraldatakse vähempakkumised. Riik jälgib hoolega, et kõik tingimused oleksid hoolega täidetud. Liiga kallist tooli ei osteta, liiga odav ei paku seda, mida üks elektriratastooli vajaja ootab. Valik tuleb teha tooli hinda ja oma vajadusi arvestades. Enamasti sünnib kompromiss vajaduste arvelt.

Siis jõuabki aeg tooli tellimisele ja ühel ilusal päeval saab inime oma abivahendi kätte. Sven-Aage Nõmmisto ütleb oma kogemusest, et see võib aega võtta üks kuni kolm aastat. Mida tähendab aga see aeg? Äkki inimene on vahepeal kehvamaks jäänud ja vajab teistsugust tooli? Inimene võib saada tooli, mis talle võib-olla päris hästi ei sobigi. Elektriratastool maksab aga sama palju kui keskmise auto. Seega kulutatakse suur hulk raha, ent tool ei pruugi oma eesmärki täita. Pealegi, kas inimene, kes ise endale tooli valib, on pädev ja piisavalt teadlik?

VÕIKS AGA OLLA NII

Elu on Sven-Aage Nõmmistole loonud kildhaaval silme ette kuvandi, kuidas protsess peaks tegelikult käima.

Sihtasutus Invakaarik oleks loodud Balti ja Põhja-

la riikide koostöös. Osalised võiksid olla ka elektriratastoole pakkuvad ja vahendavad ettevõtted.

Kui kujutada seda ette tehaseks, siis keskmeks oleks eri tootjate näidiste saal. Inimene tutvub seal valikuga ja saab proovides valida endale sobivaima tooli. Keskuses on ka arstid ja spetsialistid, kes aitavad tal parimat lahendust leida. Iga inimene on ju erinev ning spetsialistidel on rohkem kogemusi ja teadmisi kui nende klientidel. Kuna protsess võtab aega, on vajalik ka majutus ja teenindav personal, kes oskaks väga raske puudega inimestega ümber käia.

Ideaalis võiks kogu protsess välja näha nii, et inimene sõidutatakse “tehasesse”, valitakse toolidest sealt välja sobiv, kohandatakse seda vastavalt vajadustele ning õpetatakse ta igasugustes olukordades tooli kõiki funktsioone kasutama. Kui see on läbitud, sõidab inimene “tehasest” teistest värvast välja talle sobiva tooliga.

Selline sihtasutus võiks Nõmmisto meelest asuda just Eestis. Meil on olemas küberkaitse keskus, miks meil ei võiks siis olla juhtiv roll ka Euroopas elektriratastoolide arenduses? Peale kõige muu oleks selle juurde võimalik koondada väga ulatuslik toetavate teenuste võrk, alustades toolide hooldusest ja lõpetades teaduslike uuringutega. See oleks omamoodi kompetentsikeskus.

Kaidor Kahar

KAS IGA KÜMNES ON PALJU VÕI VÄHE?

Selle aasta 1. jaanuari seisuga elab Eestis 128 129 inimest, kellele on määratud puue. 1,34-miljonilisest rahvastikust moodustab see 9,6 protsenti.

Viimase poole tosina aasta statistilised andmed näitavad, et puudeliste perre lisandub igal aastal 15 000 – 20 000 inimest. Neist ligi pool on eakad, juba vanaduspensionil inimesed, kes aga haigestumise või "läbikulumise" tõttu nüüd rohkem abi vajavad. Kümnenndik aga, sõltuvalt aastast pisut rohkem või vähem kui 1500 uut puuet, vormistatakse lastele. Neist omakorda kaks kolmandikku on rasked ja sügavad puuded. Puudega lapsi on Eestis kokku ligi 8000.

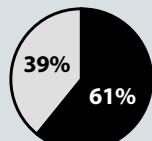
Kas puudega inimesi on Eestis palju või vähe? Kas iga kümnes ehk ligi 130 000 on palju või vähe?

Saaremaal näiteks elab 35 000 inimest, aga me kuuleme nende häält rohkem kui puudega inimeste oma. Isegi ülialkallist sildaanitakse nende "maaga ühendamiseks" ehitada. Tartus elab 103 000 inimest, kuid Tartut peavad väga tähtsaks nii tartlased ise kui kõik teised. Tallinnas elab 140 000 venelast ning nendest ja nende integreerimisest ühiskonda räägib meedia iga päev. Neil on oma raadiojaamad, ajalehed ja isegi uus kirik.

Kas me kuuleme ja teame aga piisavalt puudega inimestest, nende olukorrast ja igapäevamuredest? Kas ühiskond teab? Kas puudega inimesed ja nende lähedased teavad? Kas nad teavad vähemalt sel määral, et leida üles kõik abivõimalused? **PP**

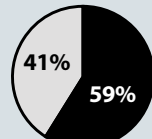
KUNI 15-AASTASED PUUDEGA LAPSED

7825

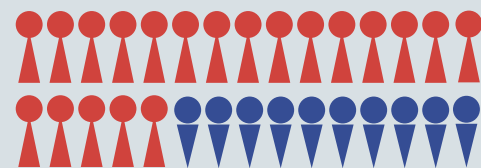

KUNI 30-AASTASED NOORED

6690

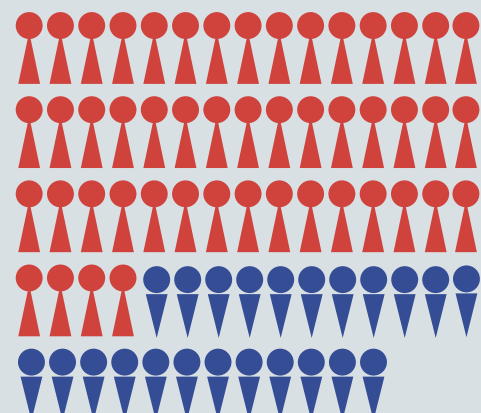
KUNI PENSIONIEALISED

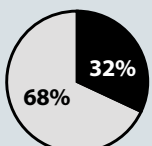
40 923

PENSIONIEALISED

72 691

naised
 mehed

ALLIKAS: STATISTIKAAMET

NARKOOSIS HAMBARAVI TEEMA POLE AASTAGA EDASI LIIKUNUD

KUNI PAARKÜMMEND TUHAT INIMEST EESTIS ON JÄTKUVALT HAMMASTE RAVIMISE VÕIMALUSETA. MITTE RAHA PÄRAST, VAID SEETÕTTU, ET SOBIVAT NARKOOSIVÕIMALUSEGA RAVIKABINETTI EI SUUDETA TÖÖLE PANNA.

Aasta tagasi, 16. oktoobril pöördus telesarja "Puutepunkt" toimetaja Anne Lill järelepärimisega sotsiaalministri ja riigikogu sotsiaalkomisjoni poole, et uurida, miks raske puude ja ajuhaigustega inimesed,

kes tavalise hambaarsti juures hakka ei saa, on Eestis ilma jäetud igasugusest võimalusest hambaid ravida. Kiri sisaldas ka ettepanekuid, milline oleks ehk võimalik ja mõistlik lahendus.

Teema tabas asjaosalisi mõningase šokina. Keegi Eestis, peale erivajadustega inimeste endi ja nende lähedaste, polnud teemale mõelnudki. Hambaarstid küll teadsid, kuid lautasid vaid käsi: vaja on opisaali, anestezioloogi, nemad seda teha ei saa, see on riigi tervishoiupoliitika küsimus.

Poliitikuid teema eriti ei köitnud. Peaaegu ainus, kes asjast kinni haaras, oli Mai Treial, kes aga nüüdseks juba riigikogust välja jäänud. Tema abiga saadi aastavahetuse eel probleem sotsiaalkomisjoni istungile ja korras isegi riigikogu suurde saali.

Sotsiaalkomisjon, mida juhtis Urmas Reinsalu, käitus konstruktiivselt. Sotsiaalministeeriumile anti ülesanne valmistada ette kõik vajalikud seadusmuudatused. Haigekassal paluti teha arvutused, kui palju lahendus maksma läheb. Koosolekul osalenud Eesti Hambaarstide Liidu juht Taavo Seedre kinnitas, et kohe-kohe valmiva Tartu ülikooli kliinikumi päevakirurgia osakonna baasil saab vajaliku kabineti käima panna. Ehk juba veebruaris 2011, arvas ta toona. Terviseamet pidi selle asjus alustama läbirääkimisi Tallinna suurhaiglatega.

Ja siis ... algas valimiseelne periood. Seejärel tulid valimised, siis valimisjärgne periood. "Puutepunkt" pidi uue sotsiaalkomisjoni esimehega kohtuma, kuid siis ... tuli suvi. Nüüd on sügis.

Hea vähemalt, et hambaarstide liit, kes lubas koostada juhendmaterjalid puudega laste hammaste hooldamise kohta, need tõesti ka valmis tegi. Kuigi esimesed pool tosinat ham-

Miks asjad ei edene?

Vastab sotsiaalkomisjoni esimees Margus Tsahkna

Seadusandlus nende võimaluste loomist ei takista ja ühtki seadust selleks muuta ei ole vaja. Küsimus on praegu selles, kus üldse oleks võimalik sellist teenust pakkuda.

Nii palju on asjad edenunud, et on olemas kokkulepe Tartu ülikooli kliinikumiga, kus käivad ettevalmistused. Raskem koht on, et Põhja-Eestis ega Tallinnas veel üheski haiglas valmisolekut puudega inimestele üldnarkoosis hambaraviteenust osutada ei ole. Sotsiaalministeerium peab läbirääkimisi Põhja-Eesti regionaalhaigla ja Lääne-Tallinna keskhaigla, et tehnilised tingimused sinna tekitada.

Teine küsimus on rahas. Loodan, et sotsiaalminister suudab pidada läbirääkimisi, et päris suurest sotsiaalvaldkonna eelarvest leida selle jaoks raha. Arvestades näiteks, et iga raske vaimupuudega inimene saaks ühe korra aastas hambaravi, kulub ligi 800 000 eurot. See oleks vaid narkoosiga seotud kulu ehk siis erivajadusest põhjustatud kulu. Hammaste ravimise eest tuleks neil ikkagi ise maksta, nagu kõigil üle 19-aastastel. Nii palju raha aga võib-olla kohe ei kulugi, sest kogu sihtrühm ei pruugi korraga välja tulla.

Sotsiaalkomisjon kindlasti teemat laualt ära ei lükka, me jätkame tööd ka sotsiaalministeeriumiga. Ka seal on tahe olemas neid probleeme lahendada. Ja muidugi on tänuväärne, et see teema üldse avalikkuse ette toodi.

batohtrit, kelle käest neid küsisime, neid ka ise veebist üles ei leidnud, on need siiski olemas. Refereerime õpetussõnu nii selles kui ka järgmises numbris.

Ja hoiame teemal jätkuvalt silma peal. Ükskord ju peavad ka Eestisse saabuma võrdsed võimalused!

Tiina Kangro

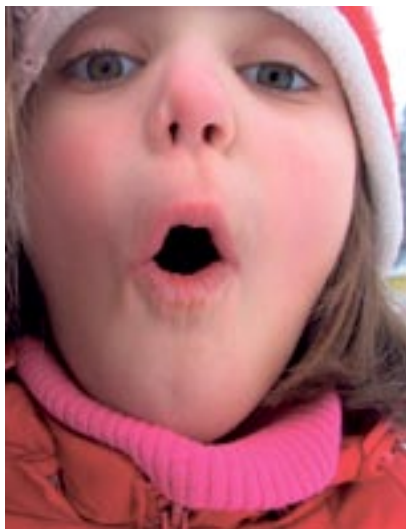
Võta või jäta

Narkoosis hambaravi võivad Eestis saada vaid puudega lapsed, sedagi pika järjekorra alusel ja piiratud mahus. Pöörduda võib Tartu ülikooli lastekliiniku või Tallinna lastehaigla poole.

Üle 19-aastaste inimeste jaoks, kes vajavad puude tõttu kontrollitud narkoosis tehtavat ravi, asub lähim võimalus Soomes. Sinna tuleb aga minek ise korraldada ja kõik, kaasa arvatud narkoos ja ärkamispalatis vedetud aeg, ise kinni maksta. Kahjuks käib see enamikule alla 250-eurose pensioniga puudega inimestest üle jõu.

MIKS ON ERIVAJADUSTEGA LASTEL SUUREM KAARIESE JA IGEMEHAIGUSTE RISK?

SOOMES-ROOTSIS RÄÄGITAKSE PUUDEGA LAPSE VANEMATELE JUBA SÜNNITUSMAJAS, KUI TÄHTIS ON KÕIGE MUU KÕRVAL JÄLGIDA HAMMASTE HÜGIEENI. PUUDEGA LASTE HAMBAD ON NIMELT PALJU SUUREMA LÖÖGI ALL KUI TAVALISTEL LASTEL. MIKS?

Tuhanded inimesed ei pääse hambaid parandama, kuna poliitikud lihtsalt ei teadnud nende murest. FOTO: WWW.VEDUR.EE

Tervise- ja arenguprobleemidega lapsed peavad tihtipeale tarvima ravimeid, millel võivad aga olla kõrvaltoimed, kas või säärane esmapilgul lihtne mõju nagu suukuivus. Kuivama kippuva suuga on rääkimine ja söömine raskem, keerulisem on ka neelamine.

Sülje üks ülesannetest on aga pakuda kaitset kaariese, suuõõne nakuste ja põletike vastu. Süljekihhi vähenemise korral võivad suus tekkida haavandid ja põletikud tavalisest palju kergemini. Halveneb ka hammaste seisund: suureneb mineraalide kadu hammastest ja hambaau-

gud tekivad kergemini. Ka söömisele järgnev "happerünnak" kestab kuivas suus kauem. Seepärast peab sellistel lastel suuhügieen olema eriti hea.

Hambaid võivad kahjustada ka pikad eridieedid, sage oksendami-

ne, mitmesugused sisehaigused, mis mõjutavad suu seisukorda. Nõrga immuunsüsteemiga lastel võivad kergesti tekkida igemepõletikud.

Sõltuvalt terviseprobleemist või arenguhäirest tuleb puudega lastel sagedamini ette ka probleeme hambumusega. Näiteks võib hilineada hammaste lõikumine, Downi sündroomiga lastel isegi mitu aastat. Vaimse arengu häiretega lastel kipuvad hambad sageli olema ruumipuduses või reast väljas, mis omakorda teeb raskemaks nende puhastamise. Mõned tugevad ravimid võivad esile kutsuda hammaste defekte (vagusid, jooni, värvimuutust) või ka näiteks igemete suurenemist.

Kui laps on spastiline, võib ta mõned oma hambad lihtsalt ära kulutada, näiteks krigistamise või pideva kokkusurumise teel. Niisugused kahjustatud hambad on taas vastuvõtlikumad kaariesele ja seepärast tuleb selliste laste hambaid puhastada ja hooldada eriti suure tähelepanuga. **PP**

Et suu ei kuivaks ja hape ei ründaks

Suukuivuse leevendamiseks oleks hea, kui laps joob vähestes kogustes, kuid sagedamini vett (mitte suhkruga ega hapusid jooki), või siis lihtsalt niisutab või loputab suud. Aitab ka ksülitooli sisaldava nätsu närimine, kui ta seda teha oskab. Seepärast on nätsust või imemistabletist söömise järel palju abi. Soovi ja võimaluse korral võib kasutada ka kuiva suu tooteid (näiteks Biotene'i geeli).

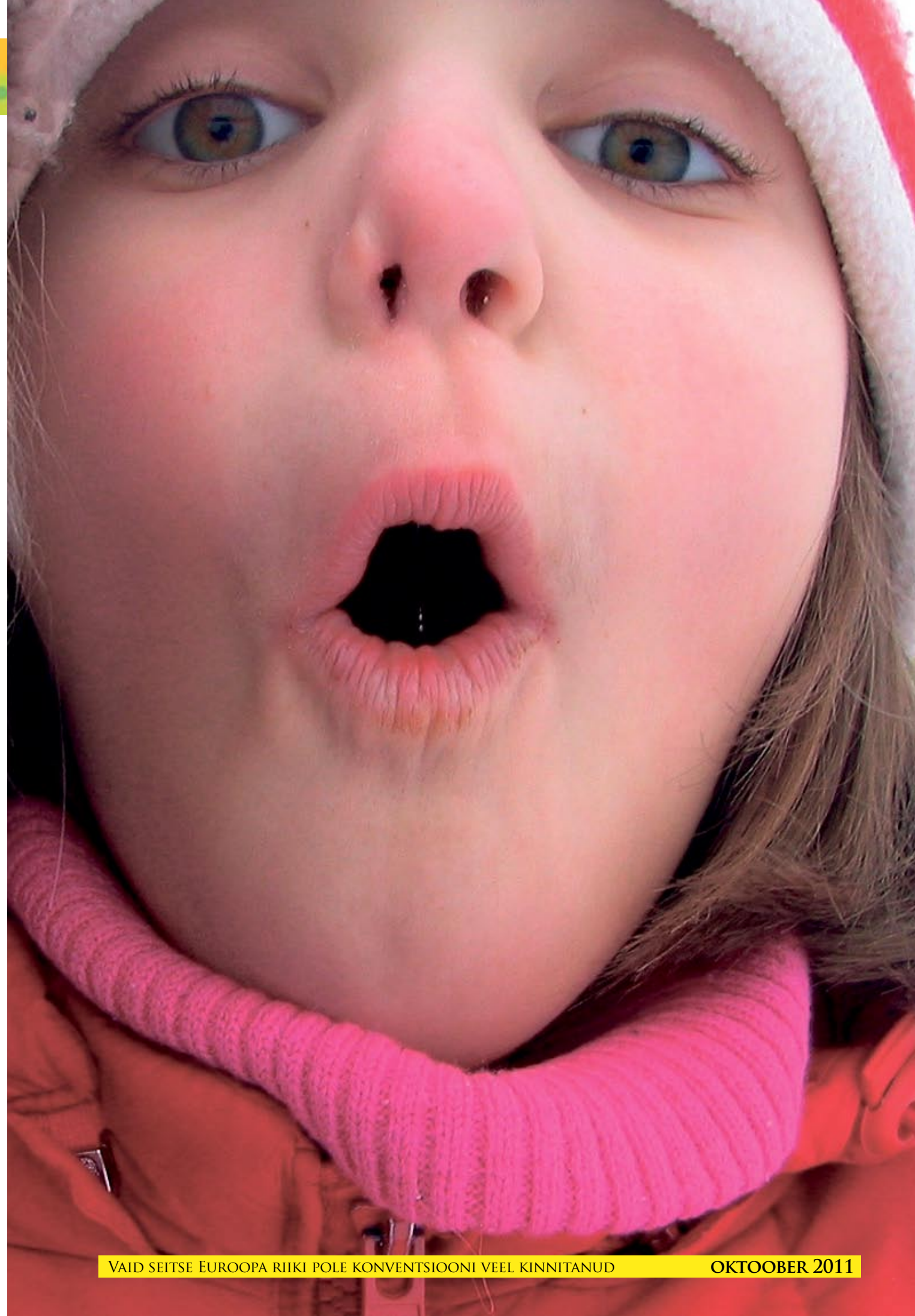
Kui laps ei suuda ise suud loputada, kasutage tema suu puhastamiseks oma sõrme ümber pandud marlit. Puhastada võib ka antimikroobse kloorheksidiiniga. Kui laps ei oska sülitada, võib seda panna hambaharjale või väikesse spreipudelisse.

Kui laps kasutab ravimitena sageli magusaid siirupeid või mikstuure (nohu-, köha-, palaviku- ja allergiaravimid, aga ka mõned antibiootikumid), võiks uurida nende koostist. Enamasti kasutatakse magustamiseks sahharoosi (tavaline suhkur) ja fruktoosi (puuviljasuhkur), vahel ka glükoosi. Kõige halvem on hammastele sahharoos, kuid ka fruktoos ja fruktoosi-sorbitoolisegu põhjustavad "happerünnakut". Samuti pole hammastele head suhkrut sisaldavad

imemistabletid, mida hoitakse suus kuu aega. Selliste ravimite manustamise järel peaks laskma lapsel suud loputada või ksülitooliga nätsu närida. Kui võimalik, võiks neid ravimeid võtta söögi ajal. Paljud uuemad ravimid on enamasti siiski magustatud vähem kahjulike sorbitooli, ksülitooli või mannitooliga.

Kuigi puudega last võib olla keeruline hambaarsti juurde viia, peaks seda siiski püüdma teha juba võimalikult vara. Hambaarst oskab nõu anda ja vahel on tal ka pakkuda erilahendusi keeruliselt puhastatavate või probleemsete hammaste jaoks. Üks võimalus on fluoriiditeraapia, mille kohta oskab arst kindlasti lähemalt rääkida. Ka hammaste katmine silandiga on tänapäevane võimalus kaariese ennetamiseks. Ja kui juba laps on hambaarsti juures, siis ehk õnnestub ka mõni pisike auk ära parandada enne, kui see suureks probleemiks muutub. Mõnedki vanemad on olnud üllatunud, kui hambaarst oma kogemuste ja kavalustega ka kõige keerulisemal patsiendil "käigu pealt" mõne augu ära remondib. Proovida tasub ju alati!

Allikas: kiku.hambaarst.ee

Kui seadusandja oskaks ette kujutada pooltki sellest töömahust, mida toob kaasa ränga tervisekahjustusega laps, oleksid seadused teistsugused. FOTO: WWW.VEDUR.EE

PUUDEGA LAPSE SÜND LÖÖB PERE JALUST MAHA

KRAMBID VÕIVAD POOLETEISEAASTAST KELLIT TABADA SÕNA OTSESES MÖTTES ÜKSKÕIK KUS JA ÜKSKÕIK MILLAL. ENAMIK KRAMBIHOOGES ON ÕNNEKS "KERGED", ASJATUNDMATUM INIMENE EI OSKAKS LAPSE MÕNIKÜMMEND SEKUNDIT KESTVAS TARDUMUSES KRAMPI ÄRAGI TUNDA.

Aga kunagi ei tea, millal asi ohtliku pöörde võtab, ja seepärast tuleb ema Kairel alati valvel olla. "Ega ma suurt muud ei saagi teha, kui jälgin, milline kramp välja näeb ja kui kaua kestab, ning kui see läheb ikkagi väga pikaks, siis panen talle pepusse vastava rohu," räägib Kelli ema Kaire Parts.

"Kelliga peaks olema kogu aeg silmside, ma ikkagi vaatan kogu aeg, et ta oleks silmaulatuses. Et ma kogu

aeg näeksin ta nägu, kuuleksin, mis häälsust ta parasjagu teeb, sest tema krambid on hääletud. Nii et beebimonitor on mul kogu aeg peos, kui lapsest vähegi eemale lähen."

Kellit kimbutavad krambid ka une pealt, seepärast magab laps öösel Kaire kõrval. Ta tunneb hädaolukorrad kohe ära isegi läbi une ja pimedas.

HÄDAD ALGASID RASEDUSE LÕPUS

Seda, et kolmanda lapsega võib midagi viltu olla, aimas Kaire esimest korda üheksandal raseduskuul. Selgus, et lapse südamelöögid on aeglased, ja ämmaemand kartis hapnikupuudust. Kaire pakkus välja, et ehk oleks mõistlik teha keisrilõige. Ent kohale kutsutud arst otsustas olukorda vaadata-jälgida – ehk pole asi nii hull. "Kolme tunni pärast olid südamelöögid 120 ja mulle öeldi, et see on täiesti normaalne. Ma ei osa-

nud ka veel häiret tõsta, eks lohutavat sõnumit on arsti suust alati hea kuulda. Tagantjärele olen küll mõelnud, et järelikult oli lapsel sel hetkel juba hapnikupuudus ja viivitamatult keisrilõige oleks ta ehk päästnud," analüüsib Kaire lapse ränga puude tagamaid. Aga nagu öeldakse, tagantjärele targad oskame kõik olla.

Kui saabus sünnituse tähtaeg, ei teinud Kelli tegemagi, et aeg oleks kõhust välja tulla. Haiglasse võeti Kaire siis, kui tähtajast oli üle läinud kaks nädalat. Kaire meenutab, et oli reedene päev. Emakas oli avanenud kahe sõrme ulatuses ja valvearst lohutas: õhtuks sünnitad ära! Hilisõhtuks aga valud kadusid ja nädalavahetuse jalutas Kaire niisama haiglas ringi. Kui naise haiglasse vastu võtnud arst esmaspäeva hommikul uuesti tööle tuli, tegi ta kiirelt otsuse: viivitamata keisrilõikusele!

"Opilaualt kuulsin arstide omava-

helist juttu, et näed, loodus pani käe vahele. Ma ei saanud aru, mida see tähendas," meenutab Kaire. "Hiljem küsisin arstilt, mida tähendab: loodus pani käe vahele? Tuli välja, et mu emakas oli rebenenud. Eelmise lapsega oli ka keiser, sünniteed olid liiteid täis, laps ei olekski sealt ise välja pääsenud."

PÖÖRASELT RASKE ALGUS

Esimene kohtumine Kelliga oli Kaire jaoks ehmata. Lapse silmad olid nii paistes, et tundus, nagu silmi polekski. Tohtrid lohutasid värsket ema, et üle kantud lastel on see tavaline ja möödub paari päevaga. Kolmandal päeval lasti nad koju, ent laps oli närb sööma, tõmbas piima kurku ja laskas end seepeale hingetuks, tegi ülipikki, kuuetunniseid uinakuid, hoolimata söögiaegadest või muust. Kaalus ei tahtnud aga sugugi juurde võtta.

"Siis tehti mulle selgeks, et ma ei

oska last süüa. Et ta imeb esimese vedela piima ära ja jääb magama ning kuna ta magab nii palju, siis ta ei jõuagi üldse rammusa ja toitva piimani, et piim tuleb välja lüpssta. Loomulikult lüpsin siis välja, kuigi üritasin selgeks teha, et mul ei ole esimehe laps. Saan aru, et ta tahab imeda, aga millegipärast ei saa, läheb näost punaseks ja pärast seda on nii väsinud, et jääbki magama," räägib Kaire, mille peale teda taas lohutati, et äkki on tegemist lihtsalt laisa lapsega.

Kui Kaire muretses, et laps on kange, lausa tiri mähet jõuga jalgade vahele, leiti taas, et muretsemiseks pole põhjust. Beebid võivadki kolmel esimesel kuul puised olla. Kui kramplikkus kolme kuuga üle ei lähe, eks siis jõuab vaadata, milles asi. Muretsev ema sai arstidelt noomida: mida te pabistate, kaks esimest last olid teil rahutud, nautige nüüd oma rahuliku unega last!

"Põhimõtteliselt mulle öeldi isegi seda, et ma vajan ise närvirahustit, mul on sünnitusjärgne depressioon. Minule pandi diagnoos, aga laps jäi ravita," on Kaire nõutu.

NEED ON JU KRAMBID!

Kelli oli just saanud kolmekuuseks, kui ühel ööl ärkas Kaire selle peale üles, et beebi tõstis hällis oma käed-jalad mürtsti üles ja tegi karuhäält. Hommikul helistas Kaire perearstile ja kurtis peale öise ehmatuset veel seda, et laps justkui ei arene, ei hoia pead ega silmsidet. Kaire sai saatekirja neuroloogi juurde ja registreeris lapse järjekorda. Ent Kelli seisund halvenes kiiresti ning ka krambihood raputasid teda järjest tihemini. Ühel hommikul kutsus Kaire lapsele kiirabi.

"Olin nii pabinas, et ei osanud öelda sõna "kramp", ütlesin, et laps tõmbleb kuidagi veidralt, aga palavikku ei ole," kõneleb Kaire. "Selle

peale vastati kiirabist, et neil on hästi palju gripikutseid, et katsugu ma parem ise Pärnusse sõita." Kuivõrd Kairel oli nii ehk teisiti samaks päevaks Kellile number kirurg-ortopeedi juurde, pakkiski ta lapse autosse ja võttis ette 25-kilomeetrise teekonna Pärnusse.

Ortopeed ehmus Kellit nähes: lapsel on asümmeetria – teine näopool on juba täiesti viltu! Kui sealsamas kabinetis tabas Kellit järjekordne krambihoo, kutsus ortopeed neuroloogi. Neuroloogi saabumise ajaks oli Kelli krambihoo aga juba üle läinud ja neuroloog leidis, et lapsega on kõik korras. Veidi spastiline on, tasuks ehk massaaži järjekorda panna.

AUTOSSE JA TARTUSSE

Järgmisel hommikul, kui öösel oli olnud uus tugev krambihoo, pakkis Kaire lapse autosse ja kihutas Tartu lastehaiglasse. Seal võeti ema beebiga sisse ja kui ka esimene krambihoo ära nähti, viidi laps jooksujalu tilgutite alla. Kelli oli siis juba ülikriitilises seisus. Samal päeval tehti põhjalikud uuringud ning selgus, et Kellil on väga palju krambiliike, s.t epilepsia üks rängematest vormidest.

Ärijuhi-juristi haridusega ema Kaire loodab, et suudab pere siiski praegusest parema tuleviku ni juhtida. FOTOD: ERAKOGU

Kairel ei jätku sõnu, et kiita Tartu arste ja ödesid, eriti dr Inga Talvikut. Ent Kelli on kõva pähkel ka parimale arstile. Talle on väga keeruline sobivaid ravimeid leida. Ning mis ootab ees, ei tea praegu öelda veel keegi. "Kui aastaselt kontrollis käisime, olid arstid väga õnnelikud, et Kelli sai aastaseks. Alles siis jõudis mulle tegelikult päralt, mis seisus laps oli olnud ja mis seisus ta tegelikult on," ütleb Kaire välja karmi töö.

Pärast aastast õudust on Kaire nüüd kindel, et tütreke saab nii head ravi, kui see üldse võimalik on. Jääb üle loota parimat ja teha ka omalt poolt, mis vähegi mõeldav. Kaire käib Kelliga kaks korda nädalas füsioterapias. Kui last parasjagu mõni infektsioon ei kimbuta, siis ka

Tore, et on suure südamega annetajaid. Ent kas eluks hädavajalik ei võiks tulla lihtsamad teed pidi?

vesivõimlemises. Lisaks ülitihed graafik kodus – massaažid, võimlemised, spetsiaalne arendamine. Laps vajab vastavaid abivahendeid ja ravimeid, mis kõik kokku tähendab aga suurt rahalist kulu. Kevadest alates on Kelli saanud lisahapnikku, mis

tähendab, et ükskõik kuhu Kaire Kelliga ka ei lähe, tuleb hapnikuballoon kaasa võtta. "Kelli abivahendeid on terve autotäis," räägib Kaire, "see kõik tuleb alati kaasa pakkida, isegi kui haiglasse läheme. Muidu võib hätta jääda. Õnneks on hapnik Kelli arengu- le tubli tõuke andnud. Kui varem nägime füsioterapeut Larissa Petrova-

ga vaeva, et temas ümbritseva vastu mingitki huvi tekitada, siis nüüd on ta aktiivsem, tunneb juba natuke maailma vastu huvi. Käisime suvel lastega kinos ja Kelli kilkas veel õhtu otsa vaimustusest! Mõni kuu tagasi poleks see üldse mõeldavgi olnud." Ent mis saab edasi?

Anne Lill

KAS TEISED LAPSED PEAVAD NII PALJU KANNATAMA?

Kaheaastaseks saanud Kelli kõrvl on Kaire üha rohkem mures pere vanemate laste tervise pärast. Kui perre sünnib puudega laps, saavad paratamatult "pihita" kõik pereliikmed. Pidev pingeline, majanduslik kitsikus, hirm väikse õe elu pärast on räsitud nii nelja-aastast Ailet kui ka 12-aastast Alot. Ailega on lood koguni nii hullud, et ta on kaotanud põie üle kontrolli, kannatab ärevuse ja hirmude all. "Enne oli Aile täiesti terve laps, aga nüüd kaalun täiesti, et ka talle puue vormistada, puhtalt psüühiliste ülepinge tõttu. Ta kardab minust ja Kellist kas või vähesekski ajaks eemalduda. Käisime hiljuti Kelliga Haapsalus taastusravil, Aile oleksime saanud sinna kaasa võtta ainult ööbi-

mise ja söögi eest ise makstes, kuid sellist raha meil pole. Selle tagajärjeks oligi, et taastusravi Haapsalus jäi pooleli, Aile jäi kodus kõrgesse palavikku ja ma pidin Kelliga koju tagasi sõitma."

Kairele teeb kõige suuremat muret aga pere majandusseis. Pidevat jälgimist ja mahukat taastusravi vajava lapse kõrvl on vähetõenäoline, et Kaire niipea tööle pääseb. Talvel jäi ka viieliikmelise pere pereisa töötuks. Maksmist tahab aga nii eluasemelaenu kui ka Kaire ülikooli ajal võetud õppelaenu.

Kaire meelest on hullemast hullemsenaarium see, kui rahapuudusel jäävad ära Kelli taastusravile sõidud. Siis pole lapsel enam suurt lootust. Ent sõidud on kallid, pere elab maal,

Pärnust 25 kilomeetri kaugusel. Iga ravile ja tagasi sõit võtab kuus-seitse eurot bensiiniraha. Hoopis võimatu oleks Kellile tellida sotsiaaltransporti linnast, vanas väeringus hinnaga neli-viis krooni kilomeetri eest, nagu Kairele on soovitatud. "Kui ma hakkasin Kellit riidesse panema, tuleb kramp, ütlen ühe korra ära, ütlen teise korra ära, aga auto on ju tellimuse peale kohale sõitnud, see tuleb kinni maksta," muretseb Kaire. "Tegin eelmisel sügisel valda taotluse, et nad maksaks mulle bensiinirahagi kinni. Saime kokkuleppe, et kuna isa on töötaja ja peres on kolm last, siis saame Kelli taastusravile sõitudeks toetust krooni kilomeetri eest." Toetuse saamise tingimus Kaire koduvaldas on aga see, et pere sissetulekud

jäävad alla toimetulekupiiri. Kevadel lükkas pereisa Raivo 125-eurone tulumaksutagastus bensiinitoetuse saamise kuu võrra edasi.

Kelli tervis aga vanemate rahakotist ei küsi. Peale tavaliste ravile sõitude on vaja tüdruk kord kuus Tartusse kontrolli viia. Kui last tabab rängem krambiseeria, on kiirkorras Tartu lastehaiglasse sõit vältimatu. Õnneks leidis Raivo suvel Soomest ajutist tööd ja pere sai vähemalt mõnda aega vallaüksikut kulutamata hakkama.

KES AITAKS HÄDALIST?

Kaire ei ütle sugugi, et teda pole aidatud. Tänu Sindi gümnaasiumi korraldatud kampaaniale on Kellil nüüd talle hädavajalik seisulaud. Terviseelaegas oli abiks erilise van-

ker-ratastooli muretsemisel. Ka vallaalt on pere paaril korral rahalist toetust saanud. Aga nii raske lapsega pere vajadused on karjuvalt suuremad. Eriti nüüd, mil Kaire emapalk on lõppenud.

"Eks mulle on siin mitu korda öeldud, et küll mina juba hakkama saan. Aga vahel tuleb tunne, et kasulik on olla asotsiaal, kui siin riigis rabada. Sest kui oled siiani hakkama saanud, järelikult saad ka edaspidi!" muretseb Kaire. "Ja kui veel näkku öeldakse, et mida te nüüd meilt tahate, et mis need arstid siis elustavad neid lootusetuid lapsi, siis..."

Kaire ongi imetlusvärselt tubli. Ta jaksab laste kõrvl aedvilja kasvatada ning tema tehtud hoidised on nii kuulsad, et jõudsid isegi möödunud

aastal ilmunud menuka "Talupere-naiste hoidiste" raamatusse. Kurvaks aga teeb, et kui Kaire päris sotsiaalministrilt aru õppelaenu asjus, mida ränga puudega kodusel emal on üsna raske tagasi maksta hakata, sai ta vastuseks: selle peale, et teil võib haige laps sündida, võinuks juba õppelaenu võttes mõelda!

Võtame ühe hiljutise kuu ja arvutame: Partside pere sissetulek oli 296 eurot. Üksnes Kelli rohtude ja ravile sõitude peale kulus 170 eurot. 126 euroga peaks viieliikmeline pere kõhu täis saama, eluasemelaenu, telefoni, elektri ja gaasi eest maksma. Kas see on võimalik? Suvekuud oma aiasaadustega ja pereisa juhutööotsad on peret enam-vähem vee peal hoidnud. Aga edasi? PP

VÄSINUD MESILANE TANTSIB KEHVASTI

EESTIS ON JUBA PAARKÜMMEND AASTAT RÄÄGITUD PUUDEGA INIMESTEST JA NENDE PAREMA ELUKORRALDUSE HEAKS ON ÜHT-TEIST KA ÄRA TEHTUD. OMASTEHOOLDAJAID POLE MEIE ÜHISKOND AGA VEEL MÄRGANUDKI.

Sellest hoolimata, et just need tupikseisus olevad armastavad sugulased hooldavad-elatavad oma raske või sügava puudega lähikondseid tihtipeale vaat et oma elu ja tervise hinnaga. Seadusi teevad aga need, kes ise säärase probleemidega ilmselt iial kokku puutunud pole. Või siis kelle töötasu, näiteks riigikogus, on sedavõrd suur, et neil polekski mingi mure näiteks 1000 eurot kuus välja käia, kui mõni sugulane tuleks hooldusasutusse anda või tema juurde koju hooldusõe teenus osta.

MTÜ Eesti Omastehooldus juhatusel liige Helle Lepik on koos kolleegidega püüdnud omastehooldajate ebanormaalse olukorra ja ka lahendustele tähelepanu juhtida juba aastaid.

Koolitate ja lohutate inimesi, kes on jäänud koju oma sugulasi hooldama. Püüate ühiskonda kutsuda muudatusi ette võtma. Kuidas kõik algas?

Üheksakümnendate aastate alguses, kui olin veel kaubanduses revii-

dent ja elasin oma ilusat igapäevast elu korrusmajas, oli seal ka ema oma parandamatult haige väikse tütreaga. Me suhtlesime vähe, sest alati ta tuli või läks kiirustades, laps süles...

Ajad muutusid ja minust sai sotsiaaltöötaja. Nüüd kohustas juba amet teada saama, kas selliseid puudega laste peresid on rohkem ning kuidas nende elu on korraldatud. Leidsin mõttekaaslasid. Kiiu külas hakkas ühe pere kodus koos käima puudega laste vanemate tugirühm. See oli aastal 1993. Mida rohkem neid peresid ja lapsi tundma õppisin, seda sagedamini küsisin endalt: kuidas nad küll jaksavad! Et nad jaksaksid, hakkasime lasteaia ruumides korraldama vanematele kordamööda vabu päevi. Nii et üks või kaks ema olid lastega ja teised võisid siis mõne tunni jooksul rahulikult kodus toimetada või linnas asju ajamas käia.

Varsti saime kampa ka paar julget kasvatajat ja veel lapsevanemaid. See oli veel see aeg, kus polnud õieti ühtki seadust ega õigusakti, mis reguleeriks selliste perede olusid ja nen-

de õigusi, ning otsustajatele vajaduste selgitamine oli pea võimatu. Nii see raske puudega laste rühm toimiski aastaid ilma, et valla eelarves sellele ridagi oleks olnud.

Usun ise, et algusaastate mõistev ja toetav suhtumine on andnud vähemalt nende laste vanematele kindluse ja väärikuse võidelda edasi oma õiguste eest. Tegelikult olen päris uhke, et Salu kooli algatajaks ja mootoriks olid just meie tollase omaalgatusliku võrgustiku emad. Kõik meie raske rühma lapsed on saanud käia lapsedõbralikus koolis ja edasine elu noortena on nüüd samuti nende jaoks turvaline Haraka Kodus.

Mis on muutunud?

Kui 1996. aastal asutasime mitteilundusühingu Eesti Koduabi Selts, mille põhitegevus oli "sotsiaalvaldkonnas teenuseid osutavate, nii vabatahtlike kui ka professionaalide koondamine koduhooldustöö edendamiseks Eestis", siis nüüd tahaks seada sihi sinna, et vabatahtlik töö olekski ikka tõesti vabatahtlik. Kindlasti ei

Seisukohad jõuavad paberile

- 13. oktoobril peetakse Paide kultuurikeskuses esimest üle-eestilist omastehoolduse foorumit.
- Ettekannetega esinevad omastehooldajad, juristid, sotsiaaltöötajad, ministriumiametnikud, omavalitsusjuhid, poliitikud, teadurid.
- Foorumi lõpus vormistatakse ühiste arusaamade protokoll, mis saadetakse hinnangu saamiseks riigi sotsiaal- ja majanduselu juhtidele.
- Foorumit korraldab MTÜ Eesti Omastehooldus ja rahastab hasartmängumaksu nõukogu.
- Uuri lisa: www.omastehooldus.eu.

tohiks omastehooldajate jaoks sellest saada ühiskonnaelust kõrvale jäämise põhjus. Räägitakse, et lähedase hooldus peres on Eestis traditsiooniline, et see on inimlik ja humaanne. Aga võib-olla peaks riik hoopis ausalt tunnistama, et ta lihtsalt ei saa läbi ilma omastehooldajateta. Ometi ei peaks omastehooldamist pidama iseenesestmõistetavaks.

Mõistetega on sotsiaalvaldkonnas alati olnud väga kitsas. Vaadates oma vanu projekte aastast 2001, näen imetusega lauset "lähedase hooldusega seotud pereliikmed on sage li oma muredega üksi". Nüüd, kümme aastat hiljem on meie seadustes ametlikult kasutusel väljend "hoolduskoormusega isikud" – appi! Miks siis mitte omastehooldajad või lähedase hooldajad?! Ikka ümber nurga, et ei tekiks seoseid sellega, mis arenenud naaberriikides toimub. Et meie seadus paneb inimeste õlgadele kohustused, aga teadmised-õksused on igaühe enda korraldada, toetatavate teenustest ja toetustest rääkimata.

Meil räägitakse, et abi vajavad puudega inimesed. Miks ei räägita omastehooldajatest?

Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) meede, mille sisu on töölesaamist toetavate hoolekandemeetmete arendamine ja sihtrühm ongi need "hoolduskoormusega isikud", rahastab projekte,

Kodanikualgatuse korras ja projektide toel püütakse omastehooldajaid kodust välja tuua. Sel suvel käis paarkümmend inimest kogemusi hankimas põhjanaabrite juures. FOTO: WWW.OMASTEHOOLDUS.EU

arendamiseks näiteks tugiisiku, isikliku abistaja ja transporditeenust. Aga kas lähedast hooldama jäänud kõrgema haridusega, mobiilne ja autot juhtiv inimene vajab töölesaamiseks selliseid teenuseid? Vaevalt! Need teenused on mõeldud hooldatavale ehk siis puudega inimesele. Kaks asja – puudega inimesed ja hooldajad – aetakse sassi. Tuleks teadvustada, kes on omastehooldajad ja mida nad ellujäämiseks vajavad, ning seejärel arendada nende jaoks välja täiesti uued teenused. Teenused, mis toetavad hooldaja konkurentsivõimet tööjoturul, tema hooldajaoskusi, jaksamist igapäevaeluga toime tulla, aktiivset osalemist mitmesugustes tegevustes väljaspool kodu, olgu see siis huvitegevus või ka töö käimine kõrvuti hoolduskohustusega. Kui maailmas ringi vaadata, siis need teenused on täiesti olemas ning neil on oma konkreetne sisu ja nimetus, need tuleb vaid kasutusele võtta.

Mida olete realselt ära teinud?

Nagu eelpool ütlesin, on omastehooldajad erinevate nimede all üheskoos tegutsenud projektipõhiselt juba päris kaua, peaaegu paarkümmend aastat. Tänu ESF-i projektitoetustele oleme saanud viimased kuus aastat tegeleda sihipärase ja järjekindla omastehooldajate aktiviseerimise ja koolitamisega. Eesti Regionaalse ja Kohaliku Arengu Sihtasutus

koos osa kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatega on kaasanud üle 30 valla ja linna pea igast maakonnast, kus praeguseks tegutseb aktiivselt kokku 12 kogemusrühma: Sangaste, Kärdla, Lümända, Halinga, Paide, Türi, Imavere, Võru, Põltsamaa, Avinurme, Toila ja Kuusalu. Lisaks sai nädal tagasi avalöögi Viljandi linna omastehooldajate kogemusrühm ja veidi aja eest astusid tegevusse Jõgeva valla omastehooldajad.

Tänu eurorahadele ja projektitoetustele on olnud võimalik olla teenitajaks, et alati ei pea leppima olemasolevaga. Et on võimalik ja saab ka paremini. Loomulikult on igal projektialgus ja lõpp, kuid loodan südamest, et kord veerema lükatud kivid ikka nii kergesti enam ei peatu. Ja praegu toetusrahased andma valmistuv ESF-i meede tervislike valikute ja eluviiside soodustamiseks on justkui loodud meie omastehooldajate ja peres lähedast hooldavate inimeste toetamiseks. MTÜ Eesti Omastehooldus väidab oma taotluses, et väsinud mesilane tantsib kehvasti.

Küsinud Tiina Kangro

JÄTKAME OMASTEHOOLDAJATE TEEMAGA KA JÄRGMISES PUUTEPUNKTIDE NUMBRIS: MIS TOIMUB PÄRAST PAIDE FOORUMIT?

ÜHEL PÄEVAL TUNDIS EDA (51), ET TA EI JÕUA ENAM. TÖÖLT TULNU NA KOMISTAS TA ESIKU SEINA ÄÄRDE RITTA SEATUD KRAAMI TÄIS KILEKOTTIDELE. EMA OLII ÜKSINDA KODUS TERVE PÄEVA TEGUTSENUD.

MIS SAAB SIIS, KUI ENAM EI JÕUA?

Üksnes mõte, et tal tuleb jälle tund-poolteist kulutada seitsmesse kilekotti kokku kuhjatud kribukrabu lahtipakkimisele ja õigetele kohtadele tagasi viimisele, vallandab Edas tunde, et nüüd on kõik. Lõpp. Ta vajub sinnasamasse kottide kõrvale, sulgeb silmad ega tõusegi enam. Ema istub tardunud ilmel köögitaburetil ega näi märkavatki, et Eda on koju saabunud.

Eda on oma 78-aastase ema ametlik hooldaja ja ka eestkostja. Isegi hooldajatasu – 40 eurot kuus – on talle selle eest määratud. Ema põeb Alzheimeri tõbe, ta on juba viimased kolm-neli aastat lootusetult dementsne ja vajaks järelevalvet ööpäev läbi. Kas või selleks, et mitte lakkamatult kõike kättesaadavat läbisegi kilekottidesse pakkida. Aga see pole muidugi veel kõige hullem. Nii kui ema leiab kuskil praokile jäetud akna või kogemata lukustamata jäänud ukse, on ta lipsti läinud! Lihtsalt tõttab silmad pulkis peas suvalisse ilmakaarde.

ELU MÕTE ON HOOLDADA

Kord, kui Eda insuldist taastuvale abikaasale vererõhukriisiga maadlemisel toeks oli, kadus ema nii jäljetult, et tema otsimiseks tuli politsei appi kutsuda. Vanamemm leiti linna äärest heinamaalt, üleni märg ja porine, toasussides ja flanellkitlis. Väljas oli november.

Siis avastas ema, et ka keldri kaudu saab majast välja hiilida. Ühel varahommikul, mil memm oleks pidanud

veel magama, leidis Eda ta keldripõrandalt – verisena, murtud käeluga. Õnneasi, et enne tööle minekut oli tulnud mõte lipata keldrisse õunamahla järele. “Nojah, eks mul on alailma nii, et ei tea mis järjekorras või kellele kiirabi või politsei kutsuda,” poetab Eda kibeda naeratusega.

INIMVÕIMETEL ON PIIRID

Aasta eest otsustas Eda ema hooldekodusse viia. Kena kogemus, sõbraliku ja kogunud personali hoole all oli ema rahulik ja rahul. Kergendust tundis ka Eda, kes hoolduskoormusest vabanenuna võttis kohe lisaks teise töökohta. Hooldekodu teenus tuleb nimelt perekonnal kinni maksta ja ühest palgast selleks ei jätku. Mõned kuud saadetigi niivisi mööda, aga siis tundis Eda, et 16-tunnised tööpäevad käivad tal siiski üle jõu. Pole ju ka enam kolmekümneviiene! Kuidas aga maksta ema hooldekodukoha eest? Kui liita kokku ema pension koos sügava puudega inimese toetusega ja lisada sinna Eda ühe töökohta kuupalk, jääks pärast hooldekodule maksmist Edale kätte pisut alla 100 eurot kuus. Aga majapidamine, enda toit?

“Kas minu elu siis tõesti polegi midagi väärt, et pean teenima ainult selle nimel, et ema hooldus kinni maksta?” kurtis Eda sotsiaaltöötajale. Ja sai otsemaid karmi peapesu. Nii egoistlikult ei tohiks ükski inimene mõelda! Oma lihase ema eest hoolitsemine on igapäevane inimlik kohus ja ka seadusjärgne kohustus, kõik see

on perekonnaseaduses kirjas! Elate oma majas, palun müüge see maha ja selle raha eest saate ema hoolduskoha eest maksta tema elupäevade lõpuni!

MUUD ENAM POLEGI

Nojah, mõtles Eda koduteel, elame tööpoolest isa ehitatud majas. Aga kes seda vana maja nii väga osta tahabki? Ja

kuhu ma müügi ajaks ema paneksin? Või kuhu me ise mehega elama lähiksime? Puu alla? Lootus on ju ikkagi, et ka tütar pärast ülikooli lõpetamist siiasamasse elama tuleb. Sotsiaaltöötaja nõuannet, et võibolla tuleks ka tütrele kaaluda, kas ülikooli pooleli jätta ja vanaema kulude katmiseks tööle minna – sest ka lastelastel on ju seaduse järgi kohustus osaleda vanavanemate eest hoolitsemisel, kui nende oma lapsed mingil põhjusel sellega hakkama ei saa –, ei taha Eda isegi meenutada. Omal ajal jäi Edal endal ülikooli pooleli. Vanematel oli käsil majaanitus ja majanduslikku tuge nad tudengile pakkuda ei saanud. Kui oleks diplomini vastu pidanud, oleks nüüd võibolla kõik teisiti. Oleks saanud parema palgaga töö, oleks saanud ema Villa Benitasse viia ja polekski pidanud üle elama alandavat toetuse palumist sotsiaallosakonnas.

Ema tuli hooldekodust tagasi koju tuua. Kõik jätkus vanaviisi: ukseid lukus, võtmed taskus, mähkmed ... ja pungil kilekotid või muud lõputud üllatused õhtuti. Memme vaimne tervis on viimseini ära kulunud, vaid haruharva tunneb ta veel tütre ära, ta ei mäleta oma nimegi ja küsib kohe söögilauast tõustes, kas täna süüa ei saagi. Õnneks on füüsilise tervis korras, süda on perearsti sõnul tugev nagu sõdurpoisil.

“Või kas see ikka ongi õnneks?” ehmatas Eda end äkki pähe lipsanud rumalast mõttest virgeks.

Anne Lill

LISAPUHKEPÄEV PUUDEGA LAPSE VANEMATELE

PALJUD PUUDEGA LAPSE VANEMAD EI TEAGI, ET TÖÖL KÄIES ON NEIL ÕIGUS SAADA IGA KUU KOHTA ÜKS TÄIS-TASUGA VABA PÄEV LAPSEGA TEGELEMISEKS.

Oleme kohanud paljusid vanemaid, kellele sotsiaaltöötaja pole sellest võimalusest rääkinud. Ning tööandjad ei tule sageli selle pealegi, et niisugust asja soovitada.

Tegelikult on puudega laste vanematel olnud selline õigus juba aastaid. Kirjas on see töölepingu seaduse paragrahvis 63, mille lõige 2 ütleb, et puudega lapse emal või isal on peale muude puhkuste õigus saada lapsepuhkust üks tööpäev kuus kuni lapse 18-aastaseks saamiseni. Selle päeva eest tasutakse keskmise töötasu alusel.

VABAD PÄEVAD HÜVITATAKSE RIIGIEELARVE VAHENDIDEST

Seda keskmist päevapalka ei pea välja käima mitte tööandja oma rahakotist, vaid selle hüvitab asutusele sotsiaalkindlustus. Firma raamatupidaja peab vaid vormistama lapse ema või isa kohta vastava blanketi ja läkitama selle sotsiaalkindlustusametisse. Tööandja maksab lapsevanemale palka nagu ikka, kuid saab vastavate päevade eest palgaks kulunud raha riigilt tagasi.

Oluline on teada, et lisapuhke-

Kui tööandja on nõus, võib lapsega olemise päevi välja võtta ka mitmekaupana, näiteks paari eelmise kuu eest korraga.

FOTO: WWW.VEDUR.EE

Statistika

Aasta	Toetuse saanud vanemaid	Kokku riigi poolt välja makstud
2010	1425	363 000 €
2009	1246	313 000 €
2008	1150	285 000 €
2007	1010	199 000 €
2006	983	145 000 €
2005	831	118 000 €
2004	779	93 000 €
2003	636	72 000 €
2002	321	53 000 €
2001	273	40 000 €

ALLIKAS: STATISTIKAAMET

päevi saab kasutada üks vanemaist, kas ema või isa. Neid võib võtta ka kordamööda, kuid aasta kohta siiski mitte rohkem kui kokku 12 päeva. Ka ei laiene vanematele lapsepuhkuse õigus siis, kui vanemalt on vanemaõigused ära võetud või kui laps elab hoolekandeesutuses. **PP**

Miks lisapäeva ei kasutata

Kui uurida statistikat, siis Eesti puudega laste vanemad lisapuhkepäevade võimalust eriti innukalt ei kasuta – möödunud aastal kompenseeris riik selle vaid 1425 inimesele. Alla 18-aastaseid puudega lapsi on Eestis aga ligi kümme tuhat, vanemaid seega kaks korda rohkemgi.

Muidugi on üks osa murest selles, et paljud puudega lapse emad ei pääse tööle. Neil pole selleks lapse eest hoolitsemise kõrvalt lihtsalt aega. Kuid vaba päeva saaks sel juhul välja võtta ju teine vanem.

On ka võimalus, et tööandja ei taha vaba päeva andmisest kuulda. Ütleb näiteks, et tööprotsess seda ei võimalda ja et siis ta otsib parem endale mõne innukama töötaja. Sellisel juhul tuleks firmajuhile viisakalt selgitada, et seadustes sätestatud on kõigile täitmiseks ja see üks lisapäev koos lapsega annab vanemale just indu veel paremini tööta-

da. Samuti tasub uurida, kas tööandja ikka on mõistnud, et selle päeva eest ei pea töökohta raha välja käima.

Räägitakse ka, et mõni isa ei taha niisuguse “hädalise jutuga” tööandja juurde üldse minna. Siin tuleks aga kodus maha pidada korralikud läbirääkimised ja otsustada, et abi vajav laps pole mitte kellelegi häbiasi. Pigem vastupidi, ka ühiskond muutub iga päevaga sallivamaks ja kõige tõenäolisemalt suhtuvad nii kolleegid kui ka ülemused sellesse mõistvalt ja pooldavalt.

Arvatavasti on aga põhiline põhjus siiski selles, et paljud puudega laste vanemad pole lihtsalt sellest seadusesätestest kuulnud või siis pole kindlad oma õiguses vabu päevi nõutama minna. Ülalolevast tabelist on aga selgelt näha, et teadajaid tekib aasta-aastalt siiski juurde.

SAAJA AADDRESS:

ISSN 2228-1312

avab
puuetega inimeste
maailma

Tule klubisse!

ETV-S

PÜHAPÄEVAL KELL 15.30 (ORIENTEERUV AEG)

TEISIPÄEVAL KELL 12.45

LAUPÄEVAL KELL 9

ETV 2-S

KOLMAPÄEVAL KELL 17.30

LAUPÄEVAL JA
PÜHAPÄEVAL
PÄRAST SAADET
TELEFONI-
NÕUSTAMINE